

OB DVAJSETLETNICI OSVOBODITVE ŠKOFJE LOKE

(Zapis po pripovedovanju)

Pričujoči zapis je le kronika dogodkov, kakor sta jih doživljala v zadnjih dneh pred osvoboditvijo *Ivan Bernik* (brez ilegalnega imena), rojen 10. junija 1926 v Preski pri Medvodah, sedaj stanujoč v Kranju, Gradnikova 7, pred odhodom v partizane pa v Puštalu, ki je vstopil v NOV 18. decembra 1943 in bil najprej borec druge čete Škofjeloškega bataljona, nato borec in obveščevalec čete v Prešernovi brigadi, nazadnje pa obveščevalec Obveščevalnega centra XXXI. divizije, ter *Jernej Hribernik-Tomiks*, rojen v Puštalu 18. oktobra 1919, stanujoč v Puštalu št. 69, ki je odšel v partizane 3. marca 1943 in bil najprej v Škofjeloškem bataljonu, nato v obveščevalnem centru »Lubnik« IX. korpusa in nazadnje pri Komandi mesta Škofja Loka. V Škofjeloškem bataljonu je bil najprej borec, nato komandir druge čete, imenovane »Loška četa«, potem obveščevalec OC (obveščevalnega centra) »Lubnik« v sestavi IX. korpusa in nazadnje vodja OC Komande mesta Škofja Loka.

Zapis oziroma kronika nima namena biti natančen zgodovinski dokument, ker zapisovalec ni imel možnosti, da bi preveril vse datume dogodkov, kakor sta jih pripovedovalca navajala. Morda tudi niso vsi podatki zanesljivi, česar sta se tudi pripovedovalca sama zavedala, kajti od takrat je vendar že minilo dvajset let in doživljaji izginjajo v pozabo. Ostajajo sicer vedno megleno v spominu, a vseh ni mogoče več trdno podpreti s točnimi datumi, s polnimi imeni in kraji. Vendar pa je zapis verna slika, posneta iz primerne oddaljenosti, predvsem časovne, da lahko služi tudi kot podlaga za poznejšo zgodovinsko obdelavo, za kar pa bo potrebno zbrati še več podobnih pričevanj. Zato naj kar na tem mestu povabim vse, ki so bili priča temu enkratnemu dogodku v zgodovini Škofje Loke, da tudi oni povedo ali zapišejo svoje spomine, ali pa popravijo morebitne napake in dopolnijo nejasna in premalo dokumentirana mesta v tej skromni kroniki.

Kronika osvoboditve je tudi ilustrirana s petnajstimi slikami. Teh petnajst fotografskih dokumentov je le del večjega števila fotografij, ki dokumentirajo pohod Gorenjskega vojnega področja iz Davče v Železnike, Škofjo Loko in naprej v Kranj. Fotografije je letos muzeju odstopil Janko Urbanc s partizanskim imenom Olga. Tovariš Urbanc je bil član komande Gorenjskega vojnega področja, po činu kapetan prve klase, in je fotografije po njegovi izjavi posnel Mirko Lakota iz Rečice pri Bledu. Te fotografije so zelo dragocen dokument in pomembna pridobitev Loškega muzeja, posebej še, ker pomagajo dokumentirati nekatere druge fotografije, ki so bile do sedaj v muzeju povsem napačno tolmačene. Hlbrati pa povečujejo tudi število slik v muzeju, ki je v stari zbirki imel za ponazoritev in dokumentacijo osvobo-

dijve eno samo, na kateri naj bi bili predstavljeni borci Hercegovske brigade kot prvi partizani v Škofji Loki. Ti so v resnici bili prvi v Škofji Loki, slika v muzeju pa je prikazovala komando Gorenjskega vojnega področja in je njen komentar napačno govoril o Hercegovcih. S pomočjo Urbančevih fotografij pa je bilo mogoče te pomote in nejasnosti odpraviti, točneje dokumentirati tudi druge slike in prikazni osvoboditev obširneje kot doslej. In prav na novo odkrite fotografije so bile tudi pobuda temu članku, ki je zapisan

Požgana domačija v Farjem potoku, kjer se je zadrževal štab Gorenjskega vojnega področja

po magnetofonskem posnetku pripovedovanja Ivana Bernika in Jerneja Hribernika-Tomiksa. Pripovedovanje je bilo posneto v Loškem muzeju, razgovor pa je vodil Stane Pečar, nekdanji sodelavec Loškega muzeja za zgodovino NOB. Pripovedovanje ni zapisano dobesedno in v celoti, temveč je prirejeno. Oba pripovedovalca sta prišla v Škofjo Loko na dan osvoboditve, in sicer vsak od druge strani: Ivan Bernik s Hercegovci iz Poljanske doline, Jernej Hribernik pa z Gorenjskim vojnim področjem in s komando mesta Škofje Loke iz Selške doline.

IVAN BERNIK je pripovedoval:

Od julija 1944 sem bil obveščevalec XXXI. divizije. Nekako od novembra 1944 pa do januarja 1945 sem se večinoma zadrževal v Tomaškovem. Po napadu na naše skrivališče sredi zime sem se umaknil čez Ožbolt in potem k Močeradniku, od tu pa v Javorje in v Delnice, skratka, ves ta čas, bilo je to v času zadnje ofenzive v marcu 1945. leta, smo se stalno premikali. S Kosovelovo brigado sem šel v Bohinjsko na Uskovnico in od tu zopet nazaj čez Baško

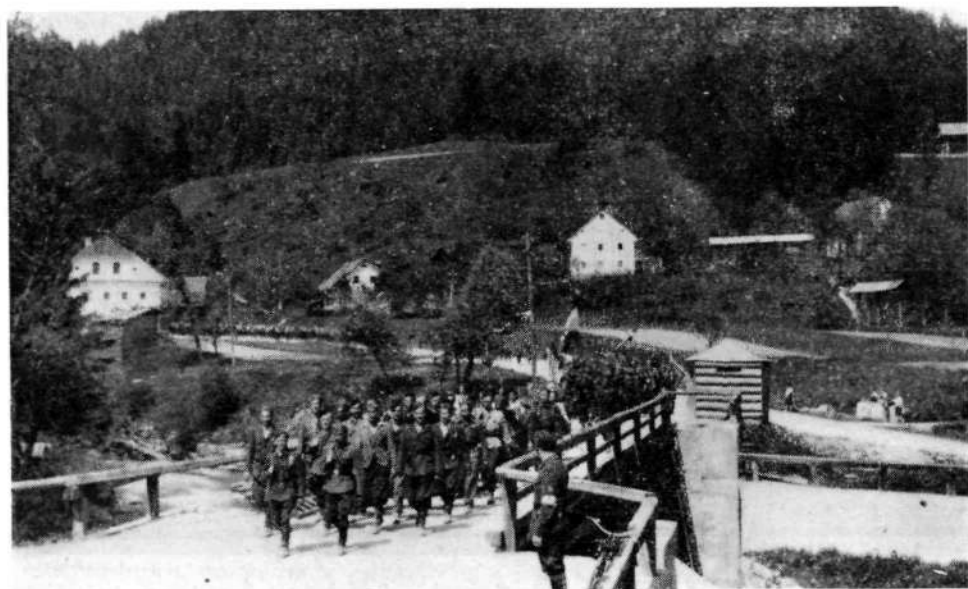
Zastavonoše Gorenjskega vojnega področja in partizanske enote v Selcih

Kolona partizanov zapušča Selca 9. maja dopoldne. Spredaj na konjih vsi štirje člani štaba Gorenjskega vojnega področja, za njimi zastavonoše, enote, prav zadaj Komanda mesta Skofje Loke

Štab Gorenjskega vojnega področja na mostu v Dolenji vasi

Partizani korakajo čez most v Dolenji vasi

sedlo na Porezen. To pot sem prehodil večkrat, zadnjikrat z dvema tovarišema iz Kosovelove brigade, za katero sem moral poiskati zvezo. Sam pa, ker pravzaprav nisem spadal pod poveljstvo Kosovelove brigade, sem iskal zvezo s svojo enoto. Dobil sem zvezo s kurirji iz Bodoveljske grape in bil z njimi do konca aprila.

Mislím, da je bilo ravno zadnjega aprila, ko smo hoteli oditi, zaradi neke naloge, pod Osoje, ker pa je za dežjem zapadel še sneg, smo ostali v taborišču pod Blekom. Kolikor se spominjam, so bili tu še Janez Lukanc (Kufršmidov), France Hribernik in njegova sestra, Lojze Hafner-Živko in oba Krekova

Prebivalci Stare Loke čakajo pred Fortunovcem na kolono partizanov v sestavi Gorenjskega vojnega področja

(Močeradnikova) pa morda še dva druga tovariša, katerih imen se ne spominjam. Tu so nas napadli belogardisti iz Muretove postojanke. Mi smo se razbežali, tako da sem, kolikor se spominjam, prišel 7. maja v Bodovlje do Šemica in se tam okoli zadrževal. Z menoj sta bila še dva partizana, za katera pa ne vem niti njunih imen niti, od kje sta bila. Dne 9. maja zjutraj smo srečali civiliste, ki so prišli iz Škofje Loke in povedali, da v Loki ni nobenega vojaštva več. Vsi trije smo zopet odšli proti Šemicu v Bodovlje. Pred Šemicem smo zagledali osebni avtomobil, ki je imel spredaj zastavice. Mislili smo, da so se v njem pripeljali še zadnji Nemci ali Vlasovci, zato smo se skrili za skalo. Iz avtomobila so ravno izstopali vojaki in oficirji, ki pa jih nismo mogli prepoznati. Domači so nas opazili in nas vabili, naj se približamo, toda mi se njihovemu vabljenju nismo odzvali. Menili smo, da gre za zvijačo, s katero bi nas radi ukanili. Zaradi oddaljenosti sem bil prepričan, da so prišleci četniki. Končno sem se le odločil in še z enim tovarišem odšel proti Šemicevi hiši. Drugi tovariš je ostal za skalo in ga kasneje nisem več videl. Verjetno se je zbal in pobegnil.

Stab Gorenjskega vojnega področja pred Fortunovcem v Stari Loki

Okrašena Stara Loka pričakuje osvoboditelje

Ko sem prišel pred hišo, sem videl partizanskega oficirja, kapetana, ki me je vabil: »Evo, zdravo, prvi partizani u Škofjoj Loki!«

Sam se še vedno nisem docela otresel strahu in sem se kapetanu, ko mi je podal roko in me hotel objeti, iztrgal iz rok. Še vedno sem mislil, da je vse to le zvijača. Toda kmalu sem le spoznal, da je pravi partizanski oficir. Bil je menda komandant Hercegovske brigade in žal mi je, da si nisem zapomnil

Sprejem prvih partizanov v Stari Loki

njegovega imena. No, tako sem s polnimi pljuči dihal zrak, ki je že nekaj dni prej dišal po svobodi.

Okoli pol dveh popoldne smo se usedli v avtomobil in se odpeljali proti Loki. Pred Kajbetom smo ustavili in na avto so planili še otroci, tako da se nas je do Škofje Loke peljalo več kot deset oseb. V Škofji Loki smo se ustavili pred gostilno »Krono«, kjer so Hercegovci verjetno imeli svoj štab. Drugih partizanov takrat še ni bilo v mestu.

Opomba: Tovariš Bernik je zelo hitro pripovedoval in se večkrat vračal na dogodke, tako da je bilo zelo težko izluščiti iz dolgega pripovedovanja ta kratek zapis. Večkrat omenja, da sta bila z njim nad Šemicem dva neznana partizana, na koncu pa pove, da sta bila z Otijem (partizansko ime) prva v Škofji Loki, tako da zapisovalcu ni jasno, ali je bil ta z njim že pri Šemicu v Bodovljah, ali se mu je pridružil kasneje. Upam, da bo Oti lahko sam po-

Član štaba Gorenjskega vojnega področja Janko Urbanc (na konju) med veselimi prebivalci Stare Loke

Štab Gorenjskega vojnega področja koraka v Škofjo Loko

vedal ali zapisal svoje spomine. Vsekakor pa je ta zapisek le fragment, ker sem skušal zajeti iz Bernikovega pripovedovanja samo bistvene podatke.

JERNEJ HRIBERNIK-TOMIKS je svoje pripovedovanje tudi začel z dogodki v zadnji ofenzivi:

Na Silvestrovo 1944 sem prišel v Javorje, ker sem bil premeščen v Komando mesta Škofja Loka. V Javorje smo prišli ravno na miting, ki je bil

*Kolona
partizanov koraka v Škofjo Loko*

v šoli in zdelo se mi je, da je že vse osvobojeno. Nastopala je mladina in partizani. Pozabil sem omeniti, da je bila komanda mesta na Muravah pri Ingliču, pravzaprav pa se je selila sem in tja, posebno med zadnjo ofenzivo. To vem, da se je iz Murav morala umakniti ob štirih zjutraj in da ni bilo tod drugih partizanskih enot. Umaknili smo se čez Črni vrh, kjer so bile še enote: Škofjeloški odred, komande mest Radovljica in Bled, Kosovelova brigada in Garibaldinci. Nemci pa so pritiskali z vseh strani. Bili so v Žetini, v Farjem potoku, ki je gorel, v Leskovici.

Komandant Gorenjskega vojnega področja Krtina mi je ukazal odpeljati polovico članov komande mesta Škofja Loka na varno, druga polovica pa je odšla proti Poreznu, kjer je v znanih dogodkih na Poreznu med zadnjo ofenzivo padlo 35 partizanov. Po stari partizanski navadi in taktiki smo se

Stab Gorenjskega vojnega področja na Mestnem trgu v Škofji Loki

Sprejem osvoboditeljev na Mestnem trgu

razkropili. Ločani, Selčani in partizani iz Medvod smo se umaknili skupaj. Partizani iz Sele so šli proti Selcam, oni iz Medvod proti Medvodam, mi iz Škofje Loke pa proti domu in prišli do Ceglarja v Puštalu, kjer pa smo zvedeli, da so postavljene belogardistične zasede. Zato smo se zopet obrnili proti Martinj vrhu, kjer so se zbirali deli Gorenjskega vojnega področja.

V začetku aprila nas je bilo tam že kar veliko. Do odhoda v dolino pa nas je bilo že več kot osemdeset. Dobivali smo redno poročila, ki so bila že skoraj takšna, kakršen je pravi časopis in ne več tako skromna, kakršnih smo bili

Odhod Gorenjskega vojnega področja iz Škofje Loke proti Kranju

vajeni še pred meseci. Vsi smo se pripravljali na odhod v dolino, kar je za nas pomenilo konec borbe in osvoboditev. Že pred odhodom v partizane sem se zaklel, da bom prišel v Loko z zastavo, torej kot zastavonoša. Bil sem vesel, ko sem videl, kako pripravljajo mojo zastavo: v delavnicah pa so izdelovali zvezdo za vrh droga.

Točnega datuma, kdaj smo dobili ukaz za odhod, se ne spominjam. Verjetno je bilo to 5. ali 6. maja, ker smo bili 7. maja že v Selcah. V Železnike takoj prvi dan nismo mogli in smo se ustavili na Jesenovcu ter šele naslednji dan vkorakali v Železnike, kjer se je naša komanda nastanila v Dolenčevi hiši. Naslednjega dne smo odkorakali proti Selcam in prišli tja 7. maja. Tu smo bili tudi še 8. maja in dobro se spominjam, da je imel tega večera govor tov. Vojteh. Proti Škofji Loki še niso mogli oditi, ker so bili na Bukovškem polju vkopani Vlasovci, katere smo pregnali 8. maja zjutraj preko Knapov proti Kranju. Tako je bila pot do Škofje Loke prosta.

Iz Sele smo odšli 9. maja zjutraj in prišli v Loko okoli 16. ure. Vso pot sem nosil zastavo. Med potjo sem bil ginjen in srečen. V Škofji Loki pa me je čakal še zadnji udarec te vojne. Mama je bila v črnem in mi povedala, da je umrl brat. To sem vedel, da je bil ranjen, nikoli pa nisem mislil, da bi mogel

umreti. Ni bilo časa, z mamó sva bila skupaj le nekaj trenutkov in že sem se moral podrediti vojaški disciplini.

Da se vrnem na prvotno pripovedovanje. V koloni nas je moralo biti približno 400 do 500. Gorenjsko vojno področje je imelo v svojem okrilju večino komand mest, delavnice, čete in drugo. Na fotografiji, ki prikazuje odhod iz Selc, se dobro vidi razvrstitev. Spredaj jezdijo člani štaba Gorenjskega vojnega področja, komandant Albin Drole-Krtina, Janko Urbanc-Olga, Ivan Majcen-Jovo in Bogdan Javor-Peter. Za štabom korakajo zastavonoše Gorenjskega vojnega področja, potem je na sliki videti dve četi, za katerima nosim jaz zastavo komande mesta Škofje Loke.

Že pred odhodom v Škofjo Loko smo se dogovarjali, kje naj bi bil naš štab. Določili smo Mestni trg, vendar se je pozneje izkazalo, da za tako množico izbrana hiša na Mestnem trgu ni primerna. Zato smo se takoj po sprejemu obrnili in odšli na Štemarje. Enote Gorenjskega vojnega področja pa so odkorakale po Grabnu in po Spodnjem trgu proti Kranju. V času našega prihoda v Loko tod ni bilo več Hercegovcev, ki so tudi že odšli proti Kranju.

Kakšne so bile prve ure v Škofji Loki, že več ne vem. Vem samo, da sem bil srečen in ginjen in hkrati zaradi bratove smrti potr. Vem, da je bilo mnogo ljudi, rož in klicanja in pesmi. Toda naše dolžnosti z osvoboditvijo niso odpadle. Ker sem bil domačin, sem moral skrbeti za namestitve enot in štabov, organizirati prenočišča in hrano. Tako so mi v nenehnem razburjenju, ki je bilo včasih hujše kot v ofenzivah, minevali prvi dnevi, tedni in meseci v svobodni Škofji Loki.

R é s u m é

A L'OCCASION DU VINGTIÈME ANNIVERSAIRE DE LA LIBÉRATION DE ŠKOFJA LOKA

L'article retrace, d'après les souvenirs de deux combattants du pays, les mouvements du commandement et des unités de la Région militaire de la Haute-Carniole dont le but était la libération de Škofja Loka. Les unités de l'Armée de libération sont entrées dans la ville le 9 mai 1945 à 16 heures. L'article est illustré de quelques images choisies dans la très riche documentation photographique concernant ces mouvements des unités de libération.